

ZBIÓR DOBRYCH PRAKTYK

*w zakresie prawnych aspektów dotyczących
utworzenia klastra energii i spółdzielni energetycznej*

- opracowanie eksperckie -

Niniejsze opracowanie („Zbiór dobrych praktyk”) stanowi kompendium wiedzy przekazanej w ramach warsztatów szkoleniowych przeprowadzonych przez ekspertów z kancelarii prawnej Brysiewicz, Bokina, Sakławski i Wspólnicy sp.k. dla przedstawicieli gmin i starostw powiatowych z województwa małopolskiego. Tematem warsztatów były prawne aspekty związane z utworzeniem klastra energii i spółdzielni energetycznej. Zbiór dobrych praktyk uwzględnia stan prawny z dnia 15 listopada 2021 r.

WYKAZ SKRÓTÓW

Ustawa o OZE

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 610 z późn. zm.)

Prawo energetyczne

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 716 z późn. zm.)

Prawo spółdzielcze

Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 648 z późn. zm.).

Ustawa o spółdzielniach rolników

Ustawa z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników (Dz. U. z 2018 r. poz. 2073).

KOWR

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

KRS

Krajowy Rejestr Sądowy

Opracowanie zostało przygotowane jako element działania C5 Projektu zintegrowanego LIFE EKOMAŁOPOLSKA (LIFE-IP EKOMALOPOLSKA/LIFE19 IPC/PL/000005). Podsumowanie przedstawia wyłącznie poglądy autorów, a Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za żadne ewentualne wykorzystanie zawartych w nim informacji.

1. SPIS TREŚCI	
2. INFORMACJE OGÓLNE	4
2.1. Czym jest spółdzielnia energetyczna?.....	4
2.2. Czym jest klastr energii?.....	4
2.3. Rola jednostek samorządu terytorialnego w spółdzielniach energetycznych i klastrach energii.....	5
3. SPÓLDZIELNIE ENERGETYCZNE	6
3.1. Wymogi ogólne dla utworzenia spółdzielni energetycznej	6
3.2. Etapy prowadzące do założenia spółdzielni energetycznej	7
3.3. Obowiązki informacyjno-sprawozdawcze spółdzielni energetycznej	10
3.4. Systemy wsparcia dla spółdzielni energetycznej oraz sposób prowadzenia rozliczeń.....	11
4. KLASTRY ENERGII	12
4.1. Wymogi ogólne dla klastrów energii	12
4.2. Procedura utworzenia klastry energii	13
4.3. Rola koordynatora klastra.....	14
4.4. Systemy wsparcia dla klastrów energii.....	14

2. INFORMACJE OGÓLNE

2.1. Czym jest spółdzielnia energetyczna?

Pojęcie spółdzielni energetycznej zostało zdefiniowane w art. 2 pkt 33a ustawy o OZE.

Spółdzielnią energetyczną jest spółdzielnia lub spółdzielnia rolników, której przedmiotem działalności jest wytwarzanie energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, w instalacjach odnawialnego źródła energii i równoważenie zapotrzebowania energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła, wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni energetycznej i jej członków. Członkowie spółdzielni muszą być przyłączeni do zdefiniowanej obszarowo sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV lub sieci dystrybucyjnej gazowej, lub sieci ciepłowniczej. Członkiem spółdzielni mogą być osoby fizyczne i prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego oraz spółki komunalne.

Spółdzielnia energetyczna nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru przedsiębiorców KRS.

2.2. Czym jest klastr energii?

Pojęcie klastra energii zostało zdefiniowane w art. 2 pkt 15 a ustawy o OZE.

Klastr energii jest cywilnoprawnym porozumieniem, które dotyczy wytwarzania i równoważenia zapotrzebowania, dystrybucji lub obrotu energią. Członkami klastra mogą być osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego oraz niektóre instytucje tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki, na przykład uczelnie i instytuty badawcze.

Ponieważ przedmiot działalności klastra może być bardzo szeroki, stronami porozumienia klastrowego mogą być podmioty takie jak wytwórcy energii elektrycznej w instalacjach OZE, podmioty posiadające magazyny energii elektrycznej, lokalni operatorzy systemu dystrybucyjnego, czy odbiorcy końcowi. Każdy z podmiotów, który w ramach klastra będzie prowadził działalność energetyczną jest zobowiązany do posiadania właściwej koncesji lub wpisu do rejestru, zgodnie z właściwymi przepisami Prawa energetycznego lub ustawy o OZE.

W przeciwieństwie do spółdzielni energetycznej klastr nie posiada osobowości prawnej. Reprezentantem klastra w stosunkach prawnych jest koordynator klastra, którym może być powołana w tym celu spółdzielnia, stowarzyszenie, fundacja lub wskazany w porozumieniu (umowie) dowolny członek klastra.

2.3. Rola jednostek samorządu terytorialnego w spółdzielniach energetycznych i klastrach energii

Jednostki samorządu terytorialnego („JST”) i tworzone przez nie spółki komunalne mogą być członkami spółdzielni energetycznych lub uczestnikami klastrów energii. Zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego w rozwój energetyki rozproszonej sprzyja poprawie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego i niezależności energetycznej regionu lub gminy, jednocześnie zwiększając udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych w krajowym miesie energetycznym.

JST może pełnić funkcję aktywnego inicjatora klastra poprzez inicjowanie oraz koordynację prac nad opracowaniem koncepcji klastra, tworzenie lub aktualizowanie dokumentów o charakterze planistycznym (np. planów gospodarki niskoemisyjnej, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego), czy współpracę przy poszukiwaniu źródeł finansowania klastrów energii.

Samorządy regionalne i lokalne powinny być również świadome roli, jaką mogą odegrać spółdzielnie energetyczne dla promocji zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym. W ramach zwiększania świadomości społecznej, JST powinny informować o korzyściach płynących z kolektywnego wytwarzania energii z OZE oraz przeprowadzać analizy lokalnego potencjału wytwarzania energii w takich źródłach. Władze regionalne mogą rozważyć wprowadzenie systemu dotacji lub niskooprocentowanych pożyczek, umożliwiających zainteresowanym tworzenie społecznych projektów OZE. Takie wsparcie można ustanowić w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Instrumentem wsparcia energetyki lokalnej i prosumenckiej mogą być ponadto procedury zamówień publicznych. Jednostki samorządu terytorialnego mogą w ogłaszanych

przetargach zastosować wymóg dotyczący minimalnego udziału społecznego w realizowanym projekcie bądź dostarczanej usłudze. Mogą także preferować kontrakty na dostawę energii do budynków i infrastruktury publicznej od podmiotów zarządzanych przez lokalną społeczność.

3. SPÓŁDZIELNIE ENERGETYCZNE

3.1. Wymogi ogólne dla utworzenia spółdzielni energetycznej

Przedmiot działalności

Wytwarzanie energii elektrycznej, ciepła lub biogazu oraz równoważenie zapotrzebowania na energię elektryczną, ciepło lub gaz wyłącznie na potrzeby własne spółdzielni i jej członków.

Łączna moc instalacji

- Łączna moc zainstalowana wszystkich instalacji OZE nie może przekroczyć **10 MW**, przy jednoczesnym pokryciu **co najmniej 70%** potrzeb własnych spółdzielni i jej członków.
- Łączna moc osiągalna cieplna nie może przekroczyć **30 MW**.
- Roczna wydajność wszystkich instalacji do produkcji biogazu nie może przekroczyć **40 mln m³**.

Liczba członków-założycieli

Minimum 10 osób fizycznych albo minimum 3 osoby prawne. W spółdzielniach produkcji rolnej liczba założycieli (osób fizycznych) nie może być mniejsza od 5.

Liczba członków

Do 1000 członków.

Obszar działalności

- Obszar gminy wiejskiej lub miejsko-wiejskiej, bądź na obszarze nie więcej niż 3 tego rodzaju gmin bezpośrednio ze sobą sąsiadujących oraz
- Obszar jednego operatora systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego, sieci dystrybucyjnej gazowej lub ciepłowniczej.
- Obszar działania spółdzielni energetycznej ustala się na podstawie miejsc przyłączenia wytwórców i odbiorców będących członkami tej spółdzielni do sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej lub sieci dystrybucyjnej gazowej lub ciepłowniczej.

3.2. Etapy prowadzące do założenia spółdzielni energetycznej

Proces zakładania spółdzielni energetycznej można podzielić na pięć zasadniczych etapów, które zostały scharakteryzowane poniżej.

Etap I – statut spółdzielni

Statut spółdzielni jest szczególnym rodzajem umowy, którą zawierają założyciele spółdzielni. Wymogi co do treści statutu zależą od tego, czy spółdzielnia energetyczna jest jednocześnie spółdzielnią w rozumieniu art. 1 § 1 Prawa spółdzielczego, czy spółdzielnią rolników, o której mowa w art. 4 ustawy o spółdzielniach rolników.

Obligatoryjne elementy statutu wynikające z Prawa spółdzielczego to :

1. oznaczenie nazwy z dodatkiem "spółdzielnia" lub "spółdzielczy" i podaniem jej siedziby
2. przedmiot działalności spółdzielni oraz czas trwania, o ile założono ją na czas określony;

3. wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie; jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę;
4. prawa i obowiązki członków;
5. zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków;
6. zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał;
7. zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni;
8. zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) oraz pokrywania strat spółdzielni.

Niezależnie od powyższego należy zapewnić zgodność postanowień statusu z przepisami ustawy o OZE, w szczególności w zakresie precyzyjnego określenia przedmiotu działalności spółdzielni, zasad wzajemnego rozliczania się spółdzielni i jej członków z wytworzonej i zużytej energii oraz zasad rozliczania zakupionej energii w przypadku niedoboru z produkcji energii w ramach spółdzielni.

Po opracowaniu treści statutu, założyciele spółdzielni energetycznej podejmują uchwałę w sprawie przyjęcia statutu.

Etap II – wybór organów spółdzielni

Organami spółdzielni, których członkowi są wybierani przez członków spółdzielni, jest zarząd i rada nadzorcza. Wybory do organów spółdzielni są dokonywane w głosowaniu tajnym spośród nieograniczonej liczby kandydatów.

Etap III – rejestracja w KRS

Wpis spółdzielni do rejestru przedsiębiorców KRS następuje na podstawie wniosku składanego w formie elektronicznej przez Portal Rejestrów Sądowych (PRS). Wniosek złożony w formie papierowej nie zostanie rozpatrzony przez sąd rejestrowy.

Do wniosku należy dołączyć statut spółdzielni oraz protokół zatwierdzający wybór zarządu i rady nadzorczej, a także dowód uiszczenia opłaty od wniosku. Opłata sądowa za wpis wynosi 500.00 PLN, a opłata za ogłoszenie wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym wynosi 100.00 PLN.

Etap IV – wpis do rejestru spółdzielni energetycznych

Spółdzielnia energetyczna może podjąć działalność w zakresie wytwarzania energii elektrycznej, biogazu lub ciepła w instalacjach OZE, dopiero po zamieszczeniu jej danych w wykazie spółdzielni energetycznych prowadzonym przez Dyrektora Generalnego KOWR. Rejestr jest prowadzony w systemie teleinformatycznym i ma charakter jawny.

Do wniosku należy załączyć oświadczenie o prawdziwości danych.

Etap V – działalność operacyjna

Jeżeli w ramach spółdzielni funkcjonować będzie źródło wytwórcze o mocy zainstalowanej przekraczającej 1 MW, do rozpoczęcia działalności operacyjnej konieczne będzie uzyskanie koncesji na wytwarzanie energii elektrycznej zgodnie z przepisami Prawa energetycznego. Dla małych instalacji oraz biogazowni niezbędne będzie uzyskanie wpisów do właściwych rejestrów stosownie do ustawy o OZE.

ETAPY PROWADZĄCE DO ZAŁOŻENIA SPÓŁDZIELNI ENERGETYCZNEJ

3.3. Obowiązki informacyjno-sprawozdawcze spółdzielni energetycznej

Należy pamiętać, że na podstawie art. 38i ustawy o OZE, spółdzielnia energetyczna zamieszczona w wykazie jest zobowiązana informować Dyrektora Generalnego KOWR o każdej zmianie danych w zakresie nazwy i adresu spółdzielni, numeru w rejestrze przedsiębiorców oraz NIP, a także obszaru i rodzaju prowadzonej działalności, liczby członków, rocznego zapotrzebowania na poszczególne rodzaje energii będące przedmiotem działalności, mocy zainstalowanej elektrycznej (cieplnej lub rocznej wydajności produkcji biogazu) w poszczególnych instalacjach, a także liczby, rodzajów i lokalizacji instalacji OZE. Zgłoszenie zmiany danych powinno nastąpić w terminie 14 dni od dnia zmiany tych danych lub od dnia zakończenia lub zawieszenia wykonywania działalności, pod rygorem wykreślenia z rejestru.

Ponadto, zgodnie z art. 38m ustawy o OZE spółdzielnia jest zobowiązana do prowadzenia dokumentacji dotyczącej ilości energii elektrycznej lub biogazu, lub ciepła wytworzonej oraz zużytej przez członków spółdzielni energetycznej, a także przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR sprawozdań rocznych, zawierających te informacje w ujęciu miesięcznym, w terminie 60 dni od zakończenia roku kalendarzowego.

3.4. Systemy wsparcia dla spółdzielni energetycznej oraz sposób prowadzenia rozliczeń

Zachętą do wytwarzania energii, ciepła lub biogazu w ramach spółdzielni energetycznych jest rozliczanie produkowanej energii na zasadzie tzw. opustów oraz zwolnienia spółdzielni energetycznej i jej członków z części opłat dystrybucyjnych.

Rozliczenie ilości energii wprowadzonej przez spółdzielnię wobec ilości energii elektrycznej pobranej z sieci w celu zużycia na potrzeby własne spółdzielni lub jej członków odbywa się w stosunku ilościowym 1:0,6. Oznacza to, że za 1 MWh energii niewykorzystanej w danym okresie rozliczeniowym i wprowadzonej jako nadwyżka do sieci dystrybucyjnej, spółdzielnia (i jej członkowie) będzie mogła odebrać 0,6 MWh energii z sieci w sytuacji, gdy źródła wytwórcze nie będą w danym momencie pokrywać zapotrzebowania na energię elektryczną. Ilość niewykorzystanej energii może także „przejsć” na następny okres rozliczeniowy, ale łącznie okres ten nie może być dłuższy niż 12 miesięcy od ostatniego dnia miesiąca, w którym taka nadwyżka została wprowadzona do sieci.

Rozliczenia ze spółdzielnią prowadzi spółka obrotu energią elektryczną (sprzedawca zobowiązany). Rozliczenie ilości energii elektrycznej dotyczy energii wprowadzonej i pobranej z sieci dystrybucyjnej elektroenergetycznej przez wszystkich wytwórców i odbiorców energii elektrycznej spółdzielni energetycznej na podstawie danych pomiarowych. Natomiast rozliczenia wewnątrz wytwórców i odbiorców są regulowane w statucie spółdzielni, albo dodatkowym porozumieniem bądź umowie między członkami spółdzielni.

Wobec spółdzielni energetycznej i jej członków nie nalicza się i nie pobiera (w zakresie energii rozliczanej w ramach opustów):

- **opłat dystrybucyjnych zmiennych** (składnik zmienny stawki sieciowej oraz stawka jakościowa),
- **opłaty OZE,**
- **opłaty mocowej,**
- **opłaty kogeneracyjnej.**

4. KLASTRY ENERGII

4.1. Wymogi ogólne dla utworzenia klastra energii

Przedmiot działalności

Szeroki przedmiot działalności, którym może być m.in. wytwarzanie energii elektrycznej w oparciu o paliwa konwencjonalne lub odnawialne źródła energii, dystrybucja energii elektrycznej lub ciepła, magazynowanie energii elektrycznej lub jej nośników, wytwarzanie i dystrybucja lub sprzedaż chłodu, czy sprzedaż energii lub paliw gazowych odbiorcom końcowym.

Łączna moc instalacji

Brak ograniczeń co do łącznej mocy instalacji.

Liczba członków-złożycieli

Do zawarcia porozumienia klastrowego wystarczą dwa podmioty. Konieczne jest również powołanie koordynatora klastra.

Liczba członków

Brak ograniczeń co do liczby stron porozumienia klastrowego (umowy klastrowej).

Obszar działalności

- Obszar jednego powiatu lub 5 gmin. Obszar działania klastra jest wyznaczany na podstawie miejsc przyłączenia wytwórców i odbiorców energii będących członkami tego klastra.
- Działalność klastra nie musi być ograniczona do obszaru jednego operatora systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego, sieci dystrybucyjnej gazowej lub ciepłowniczej.

4.2. Procedura utworzenia klastra energii

Do utworzenia klastra energii konieczne jest zawarcie umowy klastrowej (porozumienia klastrowego), która stanowi porozumienie inicjujące powstanie klastra. Dodatkowo, o ile umowa klastrowa nie przewiduje powołania do roli koordynatora klastra jednego z członków klastra, do rozpoczęcia działalności klastra energii konieczne jest zawarcie **aktu założycielskiego koordynatora klastra**. W zależności od formy prawnej koordynatora, akt założycielski może mieć postać umowy spółki, statutu spółdzielni czy statutu fundacji.

Strony umowy klastrowej dysponują znaczną swobodą w kształtowaniu treści umowy, ponieważ ustawa o OZE nie zawiera przepisów w tym zakresie. Do najważniejszych elementów porozumienia klastrowego należy oznaczenie stron, określenie przedmiotu działalności klastra oraz obszaru, na którym klastrowy będzie prowadził swoją działalność.

Do innych elementów umowy klastrowej można zaliczyć określenie:

- celu działania i zadań klastra,
- organów zarządzających klastrem wraz z ich kompetencjami, sposobem wyboru oraz okresem kadencji,
- praw i obowiązków uczestników klastra,
- trybu podejmowania decyzji w klastrze,
- częstotliwości spotkań członków klastra,
- zasad przyznawania i pozbawienia członkostwa w klastrze,

- sposobu finansowania klastra (np. składki członkowskiej).

Niezbędne jest również wskazanie koordynatora klastra wraz z jego formą prawną i sposobem wyboru i odwołania z tej funkcji. Niewprowadzenie skutecznych mechanizmów odwołania koordynatora może prowadzić do paraliżu działalności całego klastra, w szczególności w przypadku konfliktu interesów uczestników porozumienia klastrowego oraz koordynatora. Należy w tym kontekście pamiętać, że klastery nie posiadają podmiotowości prawnej i co do zasady wszelkie działania prawne w imieniu klastra podejmuje koordynator.

4.3. Rola koordynatora klastra

Rolą koordynatora, oprócz reprezentacji klastra i działania w imieniu jego członków, jest zarządzanie i administrowanie klastrem, kompleksowe przygotowanie oraz koordynowanie realizacji i nadzór projektów inwestycyjnych w ramach porozumienia. Co więcej, koordynator może wykonywać funkcję kluczową z punktu widzenia przedmiotu działalności klastra, jak na przykład funkcję operatora systemu dystrybucyjnego działającego na obszarze klastra czy podmiotu odpowiedzialnego za bilansowanie handlowe. Koordynator może pełnić również funkcję inwestora, który dokonuje inwestycji z wykorzystaniem kapitału, który został mu przeznaczony przez uczestników porozumienia na mocy umowy klastrowej.

4.4. Systemy wsparcia dla klastrów energii

Obecnie (stan na 30 listopada 2021) w polskim systemie prawnym brakuje systemu wsparcia dedykowanego klastrom energii. Działalność klastra może być jednak rozwijana dzięki pomocy inwestycyjnej w formie dofinansowań.